

Teatergaten 1, «Maltheby», med opprinnelige og forseggjorte ventilrister i gesims. Foto: BYA v/ Cathrine Reusch.

VENTILER

sist rev 12.03.2015/ cr

Introduksjon

Vi ser et økende ønske om å etablere ventiler i gatefasaden på verneverdige bebyggelse. Behovet kan oppstå etter at nye vinduer er montert – de nye vinduene og tettingen rundt gir ingen luftgjennomgang, og naturlig avtrekk via opprinnelige ventiler og piper fungerer derfor ikke. Der eldre bebyggelse er ombygd til ensidige leiligheter, ser vi også ønske om ventiler.

Eablering av ventiler i verneverdige bygningers gatefasader virker oftest uheldig inn på bygningens arkitekturuttrykk og verneverdi. Bygningens bakside eller bakgårdsfasade er mindre viktige og her kan ventiler tillates. Eablering av ventilspalter i nyere vinduer er imidlertid den beste løsningen, og medfører det minste inngrepet i fasadeuttrykket. Der det er opprinnelige vinduer, som alltid har svært høy verneverdi, vil dette ikke være en løsning. Byantikvaren kan ikke anbefale at opprinnelige vinduer skiftes ut, det utløser søknadsplikt etter Plan- og bygningsloven. Se vårt informasjonsark om vinduer.

Eksempler på forseggjorte gamle ventilasjonsrister. Foto: BYA v/ Cathrine Reusch og Bengt Lifoss.

Ventilhistorikk

Oslos murgårder ble relativt sjelden utstyrt med ventiler i gatefasaden. Der vi finner opprinnelige ventiler, er disse plassert ryddig og strukturert i fasaden. Ventilristene var utført i støpejern, ofte med forseggjort og dekorativ utforming. Vi finner eksempler på både kvadratiske, rektangulære og sirkelformete ventiler. Sistnevnte type kunne være utstyrt med vribart spjeld i tilknytning til næringsseksjoner i sokkeletasje med behov for ekstra lufting.

Eksempel på en enkel, nyklassisistisk fasade, som dårlig tåler innsetting av nye ventiler, uten at arkitekturuttrykket vil bli sterkt skadelidende. Ventiler vil fremstå som dominerende sorte hull i fasaden. Foto: BYA v/ Cathrine Reusch.

Fasader mot gate og offentlig rom

Gatefasadene har historisk har vært de fineste og mest påkostete. Etablering av nye ventiler i fasade mot gate og offentlig rom virker oftest uheldig inn på opplevelsen av de verneverdige fasadene – enten det gjelder rikt utformete murgårder med mange fasadedetaljer, i stilarter som nyrenessanse og nybarokk, eller enklere utformete bygninger i f.eks. nyklassisme, jugendstil eller funksjonalisme.

Byantikvaren anbefaler følgende for alle typer verneverdig bebyggelse:

- Etablering av ventiler i gatefasade og viktige hovedfasader frarådes.
- Ventilspalter i øvre karm i 3. generasjonsvinduer, dvs der opprinnelige vinduer allerede er skiftet ut, og disse skal skiftes ut igjen, anbefales.

Fasader mot bakside og bakgård

Bakgårds- og baksidefasadene er underordnet og mindre viktige enn gatefasadene. Her er fasadene som regel enklere utstyrt, eller helt uten fasadeutstyr og i mindre grad gitt en sterk arkitektonisk utforming. Byantikvaren vil derfor ikke motsette seg at det etableres nye ventiler mot bakgård eller på fasader som ikke er synlige fra offentlig rom. Følgende forutsetninger legges til grunn for vår anbefaling:

Slappegrel's gate 2A. De nye ventilene virker svært uheldig inn på opplevelsen av bygningens arkitektur. Her er vinduene også nyere og kunne dermed vært utstyrt med ventilspalter. Foto: BYA v/ Bengt Lifoss.

- Ventilristene plasseres etter en helhetlig plan: Sentrert midt mellom vinduer, alle i samme etasje på samme linje, og overkant i flukt med vindussmygets overkant.
- Ventilristene plasseres med minst en teglsteins avstand til vinduene, slik at man unngår oppsprekking av fasaden.
- Ventilristene plasseres litt inntrukket i fht vegglivet, jf. historisk tradisjon.
- Ventilene bør ikke overskride 15 x 15 cm, dersom ikke opprinnelige ventiler på bygningen har annet format.
- Der det finnes opprinnelige ventilrister bør størrelse, utforming og detaljering videreføres. Flere bygningsvern-sentra i Norge og Sverige selger kopier av gamle støpejernsriste.
- Der det ikke finnes opprinnelige ventilrister, kan kopi av samtidige ventilasjonsrister vurderes.
- Ventilrister av sjalusitype i galvanisert stål males i samme farge som vegg. Ventilene må syrevaskes før de males, for å få heft for malingen.
- Skader i puss i forbindelse med innsetting må repareres med puss av samme kvalitet, grovhet og med samme struktur, samt males i farge som omkringliggende veggflate.

Produkter

Det finnes flere kopier av eldre ventiler på markedet. Forseggjorte varianter i støpejern finnes hos bygningsvernssentra, både i Norge og Sverige.

Eksempler på nylagete ventiler som er til salgs i bygningsvernssentre i Norge og Sverige pr. 2014. Foto: moloas.

Søknadsplikt

Byantikvaren anser at etablering av nye ventiler i gatefasade oftest vil endre fasadeuttrykket i så stor grad at det må regnes som et søknadspliktig tiltak i verneverdig bebyggelse.

Verneverdig bebyggelse omfatter bygninger som står oppført på Byantikvarens gule liste over verneverdige bygninger og anlegg, bygninger som er regulert til spesialområde bevaring, eller hensynssone bevaring, eller som er fredet. Vi viser til plan- og bygningslovens § 31-1 og § 29-2 og til Kulturminneloven.

Mer informasjon

Plan- og bygningsetaten

www.plan-og-bygningsetaten.oslo.kommune.no

Byantikvaren

www.byantikvaren.oslo.kommune.no

Fortidsminneforeningen

www.fortidsminneforeningen.no

Ventilasjon i äldre byggnader, Statens fastighetsverk, Stockholm www.sfv.se

Byantikvaren v/ Cathrine Reusch
Oslo 12.03.2015

Skovveien 7. I funksjonalistisk arkitektur kan ventiler være integrert i den opprinnelige utformingen, som her med liggende ventilspalter sentrert under stuevinduene, og med skyvbart ventilspjeld på innside. Foto: BYA v/ Cathrine Reusch.